

Цуркан І. ОБРАЗ КАТЕРИНИ У ТВОРЧОСТІ ТАРАСА

ШЕВЧЕНКА.....256-258

Актуальні аспекти модернізації художньо-педагогічної освіти.
Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. м. Полтава, 21-22
квітня 2005 року. – Полтава: ПДПУ, 2007. – 269 с.

Цуркан І.

ОБРАЗ КАТЕРИНИ У ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Як один із компонентів національної культури, українська класична і новітня література, може бути опанована учнем лише в системі явищ, у її взаємозв'язках із фольклором, музикою, театром, графікою, живописом. У таких випадках, коли закони однієї образотворчості допомагають зорієнтуватися в законах іншої, комплексне застосування мистецтв на уроках літератури дозволяє учням засвоїти загальні для усіх видів мистецтв особливості та закономірності розвитку.

Історія світового та українського мистецтва має багато прикладів, коли в одній особі блискуче поєднувалось літературне та художнє обдарування (Ван Вей, Мікеланджело, Д.Росетті, М.Лермонтов, Леся Українка, В.Маяковський, В.Винниченко, І.Багряний та ін.). Таке яскраве поєднання в одній особі майстра слова та само ілюстратора спостерігаємо і у спадщині Тараса Шевченка. Творчість Шевченка-поета і Шевченка-художника не тільки сутнісно тотожна, але й взаємоваріативна, взаємодоповнююча, незалежно від того, пряма чи непряма алюзивна адресність обопільного об'єднує її словесну та малярську фактуру. Тут, власне, може йти мова про шевченківську інтерсеміотику, коли відбувається перекладання створених в одній знаковій системі образів на образи іншої системи.

Яскравим прикладом такого мистецького поєднання є олійна картина Т.Шевченка «Катерина» (1842), що за сюжетом повторює однойменну поему 1838 року. Де символом прекрасної і багатостраждальної України поет і художник

зробив Катерину, зневажену в найбільшому — любові та знівечену в найсвятішому — почутті материнства, створивши при цьому прекрасний образ української Мадонни.

Вивчаючи на уроці української літератури поему Т.Шевченка «Катерина» вчителю-словеснику слід звернутися до такої форми занять як семінар, застосовуючи при цьому прийом порівняння «двох Катерин» самого Кобзаря (поетичної і живописної).

Використовуючи на уроці літератури живописного образу Катерини дається не випадково, а виконує важливу художню функцію, сприяє поглибленій характеристиці дійових осіб (Катерини, солдата-москаля), формуванню в учнів чітких зорових уявлень про обстановку, побут, персонажів поеми, надає особливого емоційного забарвлення розповіді, читання.

Сполучення візуального образу картини з її словесним відтворенням сприяє, передовсім, акту комунікації. «Якщо ви входите до класу від якого важко дибитися слова,— слухно зазначав Костянтин Ушинський,— почніть показувати малюнки — і клас заговорить».

Під час роботи над текстом поеми учням слід поставити ряд запитань проблемного характеру, що сприятиме цілісному потрактуванню образу Катерини:

— Зіставте опис героїні в поемі із зображенням на картині. Що в них спільне, а що відмінне? Де автор досягає більшої правди?

— Які художні засоби, символіку, використовує митець у поемі і на полотні, щоб засвідчити свою симпатію і співчуття до героїні?

— Які почуття гнітять Катерину? Як митець відтворив це в її поставі, руках, виразі обличчя? та ін.

Роботу учнів над художнім образом можна активізувати, використавши ілюстрації кількох майстрів пензля, які зображали героїню, зокрема, роботи Ф.Кричевського та О.Івахненка). Така робота підготує учнів не тільки до сприймання окремої поеми, а всіх творів у яких Шевченко

обстоював зневажене материнство («Причинна», «Тополя», «Мар'яна-черниця», «Слепая», «Відьма», «Княжна», «Утоплена», «Лілея», «Наймичка» та ін.).

І хоча предметне унаочнення при вивченні літератури є допоміжним засобом (головне — сприйняття слова), все ж воно має неабияке значення. У результаті маємо і тривке запам'ятовування, і спостережливість, і зосереджену увагу, і стійкий інтерес, і розбурхане почуття, і розвинуте образне мислення, відтворюючи уяву.

Сукупний вплив художнього слова і витворів малярства, як правило, не тільки полегшує школярам процес роботи над образом та забезпечує належне сприйняття художнього твору, а й сприяє глибшому осмисленню ідейного змісту, не кажучи вже про художнє виховання.